

Horvát, szerb, makedón táncok elmélet

A magyarországi horvátok rövid története

A magyarországi horvátság egyike hazánk eredet, nyelvjárás és néprajzi sajátosságok szempontjából legszínesebb, legösszetettebb kisebbségi közösségeinek. a hazai horvát kisebbség a kutatók véleménye szerint legalább hét (de egyesek szerint tizenkét), részben eltérő nyelvjárást beszélő (a horvát nyelv mindhárom fő nyelvjárástípusa, a kaj, što és ča megtalálható náluk), más-más korszakban kialakult, egymástól földrajzilag is elkülönülő, s a horvát anyanemzet teljes etnikai területének (a mai Horvátországon kívül még Bosznia- Hercegovina egyes részei) különböző vidékeiről származó népcsoportra oszlik. A horvát anyanemzet körében a hazai horvát etnikai csoportok jelentős részének megvannak a hasonmásai, rokonai, bár néhány magyarországi horvát népcsoport hazánk területén formálódott és itt nyerte el az évszázadok során éppen szigetszerű, zárt elhelyezkedésének köszönhetően mai jellemzőit. Részben emiatt, részben az anyanemzettől való elzártság, illetve az (egymással és az anyanemzettel fenntartott) interetnikus kapcsolatok alacsony intenzitása miatt a magyarországi horvát kisebbség nemzeti identitástudata is az anyanemzetétől eltérő fejlődésen ment keresztül. Bár a horvát anyanemzet XIX - XX. századi nemzeti integrációs folyamatai során szintén több, egymástól eltérő nyelvjárást beszélő (de részben közös történelmi hagyományokkal rendelkező) népcsoportból alakult ki, a kohéziót elősegítették a nemzetállamiság csíráját jelentő autonómia keretei, ezen belül különösen az önálló oktatásügy megléte. A magyarországi horvát népcsoportok esetében viszont a nemzeti integrációt elősegítő politikai keretek a legutóbbi időkig vagy teljesen hiányoztak, vagy ezek 1945 után a délszláv integrációt helyezték előtérbe. Mindezek ellenére az egyedi eltérésektől, nyelvi- néprajzi sajátosságoktól függetlenül a hazai horvát népcsoportokat is összekötik egymással legfontosabb hagyományaik, alapvető kulturális jellemzőik és a római katolikus egyházhoz való tartozásuk.

A magyarországi horvátság különböző korokban és a horvát etnikai terület más-más vidékeiről érkezett mai lakóhelyére, elsősorban a törökök elől menekülve, illetve a török hódoltság korában (vagy azt követően) a XV. és a XVIII. század között, bár a Dráva bal partján már az Árpád- korban is éltek, feltehetően őshonos horvátok. Ha a beköltözés sorrendjét vesszük, akkor a **nyugat-magyarországi**, újabb nevükön **gradistyei horvátokat** illeti az elsőség, akik a horvátok 1493-as töröktől elszünetelt korbáviai veresége nyomán kezdtek Magyarország felé menekülni Horvátország veszélyeztetett délkeleti területeiről, de egyes - Horvátországban és nyugat magyarországi (Sopron, Moson, Vas) megyék területén egyaránt - birtokokkal rendelkező főúri családok (a Batthyányiak, az Erdődyek, a Zrínyiek, Jurisics Miklós) szervezeten is áttelepítették horvát jobbágyaikat. Az írott forrásokban e tájon 1515-ben bukkannak fel először az akkori Magyarországhoz tartozó Kismartonban (Eisenstadt). Beköltözésük folyamatos, s eltart egészen a 17. század közepéig. A Horvátország különböző vidékeiről jöttek nyelvjárás szempontjából nem egységesek, felismerhető néprajzi jegyekkel rendelkező népcsoporttá hazánk területén váltak.

Földrajzi sorrendben haladva a következő, hazai horvát népcsoportot a kutatók **Mura menti, vagy zalai horvátoknak** nevezik. A Mura menti horvátok többsége 1690 (Kanizsa török alóli felszabadulása után), valamint a Rákóczi- szabadságharcot követően költözött mai lakóhelyére a Mura túlszéli fekvő Muraközbe, valamint Nyugat- Horvátország török által meg nem szállt és túlnépesedett vidékeiről. Ez a hazai horvát népcsoport nyelvjárás és kulturális jegyek szempontjából meglehetősen egységes: valamennyien a kaj nyelvjárást beszélik.

A **Dráva menti horvát** népcsoport Somogy és Baranya megyék déli sávjában, a horvát- magyar határfolyó mentén él (a 17-18. században Somogy megye északi, Balaton melletti részein is sok horvát falu volt.) Itt, a középkori magyar- horvát etnikai határ mentén a Drávai mocsarai és erdei védelmében több kutató feltételezése szerint elképzelhető, hogy az Árpád- kori horvát népesség egy része - a somogyi magyarsághoz hasonlóan- átvészeltette a török hódoltság idejét. Bizonyos azonban, hogy a 17. század végén, illetve a 18. században ez a horvát népcsoport is bőven kapott utánpótlást a túlszéli Szlavóniából, sőt Bosznia horvát vidékeiről is, amit igazol az is, hogy nyelvjárás

szempontjából nem egységesek, mind a što, mind a kaj nyelvjárást beszélő falvaik is vannak.

A Pécs környéki falvakban (és egykor Pécssett is) élő **bosnyák- horvát népcsoport**, mint neve is elárulja (bosnyák= Bosznia lakója), Boszniából, a kutatók megállapítás aszerint, annak is középső, részben még ma is horvátok által lakott tájairól származik. Egy részük már a török hódoltság idején letelepedett Baranya megyének ezen a táján, de a 17. század végén s a 18. század elején újabb csoportok csatlakoztak hozzájuk, miután a Habsburgok Bosznia felszabadítására irányuló kísérlete nem sikerült. Letelepítésükben szerepet játszott Radonay Mátyás Ignác pécsi püspök (1687-1703) is, aki így kívánta növelni egyházmegyéjében a katolikus népesség arányát.

A szintén Baranyában, illetve részben Bácskában élő **sokác- horvátok** Kelet- Szlavóniából, illetve Észak - Boszniából származnak. A sokácok többségükben a što nyelvjárás iző változatának régebbi alakját beszélik. Első adataink baranyai jelenlétükről a 16. századból vannak, de a 17. század végén, illetve a 18. század első felében az ő számukat is újabb bevándorlások növelték. A sokác név eredete nem tisztázott, tény az, hogy a Balkán nyugati vidékein ez általában a horvátok, a katolikusok gúnyneve. Ma Kelet- Szlavónia horvátságának nagy része e népcsoport tagja, de élnek sokác-horvátok még a vajdaságban is.

A bunyevác - horvátok ma Magyarországon a Bácskában (Baja városa és tágabb körzete) élnek, de régebben nagy számban laktak Fejér és Pest megyék egyes községeiben is. A múlt században nevüket és eredetüket a kelet- hercegovinai Buna folyóval hozták kapcsolatba, s vagy teljesen különálló délszláv népcsoportnak, vagy katolikus szerbeknek tartották őket. Eredetüket a tudomány ma már tisztázta. Őshazájuk Horvátországban, a Dinári és a Svilaja hegység mentén, illetve Nyugat-Hercegovinában van s nevük valószínűleg a hegyi pásztorok kőből épített kunyhójához (bunja) kapcsolódik. A 15-17. század között vándoroltak a Bácskába, valamint Horvátország délnyugati vidékeire (Lika, Krbava, Horvát Tengermellék, Zadar környéke stb.), ahol többségük ma is él. Vannak olyan számításokkal alátámasztott feltételezések is, amelyek szerint a horvátság közel egynegyede bunyevác eredetű. A Bácska északi részén a 15 éves háború (1593-1606) után nő meg a számuk, s utolsó migrációs hullámuk 1687- ben érkezett a Baja- Zombor - Szabadka háromszögbe. A bunyevácok a što nyelvjárás iző változatának újabb alakját beszélik.

A Duna-menti, vagy a 18. században rájuk ragasztott, de általuk is elfogadott néven **rác-horvátok** Kalocsa környékén élnek. Bár a Csepel - szigeti horvát falvak lakóit is e névvel illetik, de ők a bunyevácokéval megegyező nyelvjárást beszélik, míg a Kalocsa környékiek egy régies szlavóniai ező što nyelvjárást használják. A Kalocsa környéki horvátok a 16. században települtek át Szlavóniába és egy sajátos archaikus szigetet képeznek. A rác- horvátok kapcsán meg kell jegyezni, hogy a 18. századi forrásokban a hazai horvát népcsoportokat számos néven emlegetik (sokszor ugyanazt a népességet többféleképpen is) horvát, tót, illír, dalmata, sokác, bunyevác stb. Sőt, ekkor terjedt el főleg a Budai Kamara irataiban, de másutt is a katolikus rác elnevezés is, noha a középkorban magyarul rácnak csak Szerbia ortodox (pravoszláv) lakóit nevezték. Ez az elnevezésbeli tarkaság később sok félreértés okozója lett. Egyébként a magyarországi horvát városi lakosság előszeretettel hívta magát latinosan dalmatának, vagy illírnek, függetlenül attól, hogy eredetileg bosnyák, bunyevác, vagy sokác volt.

Sokcsevits Dénes

Forrás webcím: https://tancolo.pte.hu/hu/horvat_szerb_makedon_tancok_elmelet